

Вебинардың тақырыбы: Қазақстанда ара шаруашылығы өнімдерін өндіруге және оны экспорттауға арналған қазіргі заманның нарықтық талаптары

Дәріскер:

Сейлханов С

Эксперт:

Жумағалиев

13.08.2022

ТОО «ВКСХОС»
ЦРЗ «ШЫҒЫС»

Мақсаты - Қазақстанда ара шаруашылығы өнімдерін өндіруге және оларды экспорттауға арналған қазіргі заманның нарықтық талаптары

Жоспарлар:

1. Шығыс-Қазақстан облысындағы ара шаруашылығы дамуының қазіргі жағдайы.
2. Әлемдік ара шаруашылығы және өнім сапасына қойылатын талаптар.
3. Ара шаруашылығының көп қырлылығы мен оның қиындықтары
4. Ара шаруашылығы өнімдерінің экспорттық әлеуеті
5. Халықаралық нарықтың талаптары
6. Экспорттық логистика мен нарықтық кедергілер
7. Қазақстандағы қазіргі жағдай мен мемлекеттік қолдау

Қазақстанда экспортталатын ара шаруашылығы өнімдері бойынша заманауи нарық сапаға, қауіпсіздікке және өндірістің экологиялық тазалығына жоғары талаптар қояды. Негізгі талаптар – халықаралық стандарттарды сақтау, тиісті сертификаттардың болуы өнімнің тазалығы және жеткізу тізбегінің ашықтығын қамтамасыз ету.

Өнімнің сапасы мен қауіпсіздігі

Өндірістік үдерістер

Қаптама мен таңбалау

Экологиялық қауіпсіздік

Өз пасекесінің болуы

Балды жинау мен өңдеу мерзімдерін сақтау

Өнімді маркетинг және жылжыту

Кормелер мен жәрмеңкелерге қатысу

Даму перспективалары

Ара шаруашылығында төрт негізгі әдіс бар:

- табиғи ұя бөлу (роение);
- жасанды ұя бөлу;
- еркін ұя бөлу;
- секциялық бал өндіру кезіндегі ұя бөлу.

Статистикалық деректерге сүйенсек, қазіргі әлемдік нарыққа әлем елдері өндірген балдың шамамен үштен бірі шығарылады. Бұл көрсеткіш қантты экспорттық деңгейімен шамалас. Бірақ бұл көлем бұдан да жоғары болар еді, егер салада шешілмеген өзекті мәселелер болмағанда.

Қазіргі ара шаруашылығының басты мәселесі — ара ұяларының жаппай қырылуы. Бұрын бұл көрсеткіш небәрі 5% болса, қазір жағдай айтарлықтай нашарлады. АҚШ, Аргентина және кейбір Еуропа елдерінде бұл көрсеткіш 30-40% шамасында. Алдағы уақытта бұл жағдай одан әрі күрделенуі мүмкін.

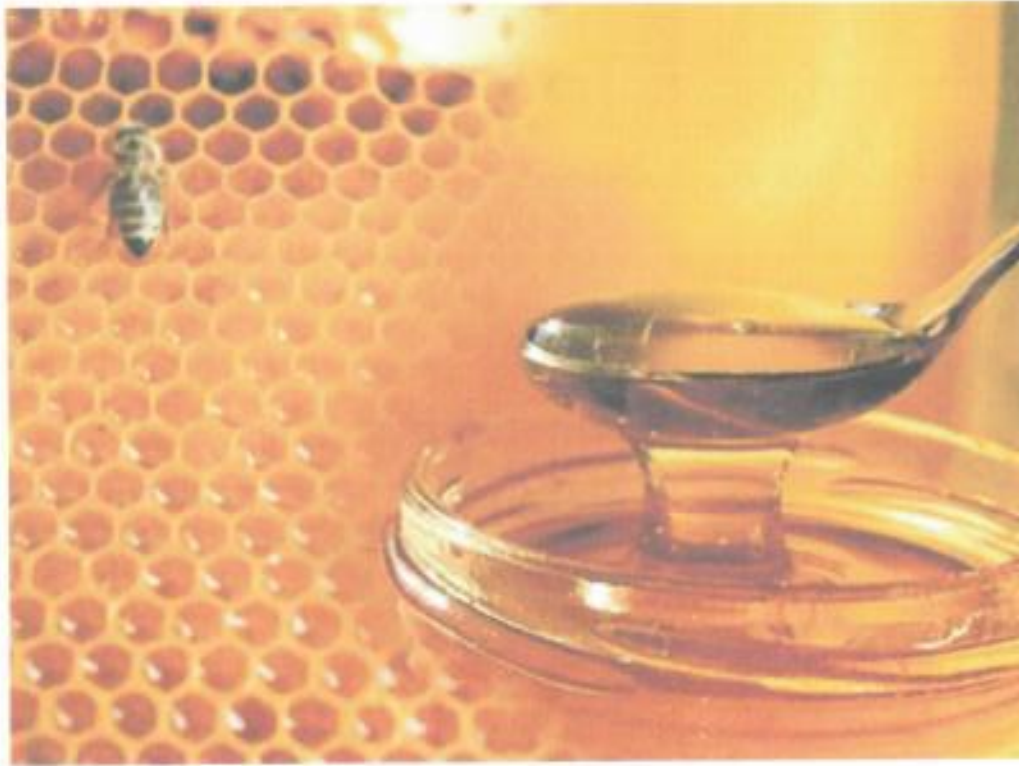
Мәселенің туындау себептері көп, олардың негізгі себептері мыналар:

Ауыл шаруашылығында неоникотиноидтар тобына жататын пестицидтердің қолданылу бұл жәндіктер үшін өте қауіпті.

Көптеген қауіпті вирустарды тарататын варроа кенесінің кең таралуы. Бұл вирустар жәндіктердің иммундық жүйесін әлсіретіп, оларды түрлі аурулар мен патогендер бейім етеді.

Ауыл шаруашылығында гербицидтердің қолданылуы, бұл өз кезегінде балды өсімдіктерді жойылуына себеп болады. Табиғи азықтың жетіспеушілігі аралардың денсаулығы үлкен зиян келтіреді.

Балдың жасанды түрлері – әлемдік шаруашылығының мәселесі.

Әлем бойынша жыл сайын 1,7 – 2 тонна аралығында әртүрлі бал түрлері өндіріледі. Оның шамамен 30%-ын жалған (фальсификацияланған) өнімдер құрайды. Әдетте, жалған бал өндірістік қайта өңдеу кезеңінде жасалады.

Бұл салада көшбасшы елдердің бірі – Қытай. Қазіргі заманғы жоғары технологиялық жабдықтардың өзі Қытайда өндірілген балдың жалған екендігін анықтай алмайтын жағдайлар жиі кездеседі.

Мұндай өнімдер нарықта аса бағамен сатылатындықтан, шынайы сапалы өнімдердің бағасын түсіріп, бәсекелестік бұзады.

Қазіргі таңда жағдай өзгерді, сондықтан сапалы балдың негізгі сипаттамалары мыналар болып саналады:

- құрамында пестицидтер жоқ;
- құрамында GMO-ге жатпайтын тозаңдар (генетикалық түрде өзгертілмеген) жоқ;
- антибиотиктер немесе ветеринарлық препараттар жоқ;
- токсикалық заттар жоқ.

Салада басқа да проблемалар бар:

- араларды күтіп-ұстау шығындарының тұрақты артуы,
 - омарта шаруашылық саласының қартая бастауы және т.б.
- Осы мәселелерді шешу арқылы ғана ара шаруашылығын мүлде жаңа деңгейге көтеруге болады.

Ара шаруашылығы кешенін құру оңай емес. Бұл тек бірнеше ұя сатып алумен қатар, сонымен қатар:

- жоғары өнімділік пен іріктелген ұяларды алу үшін жай ғана рой алу жеткіліксіз;
- гүлдер ұшы (медонос) егу, дұрыс жер таңдау, қыстық қондыру жағдайларын жасау бұлар бәрі маңызды.

Аралардың тіршілігін толық зерттеп, алғашқы өңдеу жағдайын жасау да қажет. Сөйтіп балды тікелей ұядан сатып алғанға қарағанда, оны дербес ыдысқа алынған түрінде тиімдірек. Ара өнімдерінің өңделуі, алынуы және сақталуындағы технологиялық талаптар ұмытылмауы тиіс.

Ара шаруашылығының негізгі артықшылықтары.

Қазақстанда ар шаруашылығы бизнес ретінде жоғары танымалдыққа ие. Бұл — ұйымдастыруы қарапайым, үлгі жағдайында басталатын кәсіп, оған көп уақытты талап етпейді. Ар өсіру — үй малдары немесе құстарды асыраудан қарағанда жеңілрек іс. Алайда, осы саланың өзіндік ерекше ерекшеліктері бар екенін ұмытпайық.

Ара шаруашылығы бизнесіне құрал-жабдықты қалай таңдау керек
Егер сіз ара өсіруге кірісетін болсаңыз, мына қадамдарды орындаңыз:

1. Бизнес-жоспар құру — кәсіпті дұрыс бағыттау үшін қажет.

2. Омарта орналасатын жерді таңдау — еріктен өзге балды өсімдіктермен көмкерілген жайыл бұтақ, мүмкін болса бақтың жанында орналастыру ең тиімді.

3. Ұяларды мұқият таңдау — тасымалданатын нейлон немесе жеңіл ағаш корпусына ие болу өмір сүру орындарын жақсарту мен табысты арттыруға мүмкіндік береді.

4. Ара отбасыларын алу — бастау үшін кемінде бес отбасы алыңыз. Екі отбасы жеткіліксіз, себебі аралар қоршаған ортаға сезімтал.

5. Қажетті жабдықты алу — медициналық құралдар, ұя жөндеу материалдары, медоонғыш (бал алу құрылғысы) сияқты құрал-жабдықтарды қамтамасыз ету керек.

Қазақстанға экспортталатын ара шаруашылығы өнімдерін өндіруге қойыла заманауи нарық талаптары.

Қазақстан бал экспорты көлемін белсенді түрде арттырып келеді. 2025 жылы елі Еуропалық Одаққа бал жеткізуге ресми рұқсат берілді. Қазақстандық балдың негізгі с алушылары — Өзбекстан, Қытай, Сауд Арабиясы және Германия.

Өзбекстан – 111 тонна

Қытай – 45,7 тонна

Германия – 21 тонна

Сауд Арабиясы – 22,2 тонна

Шығыс Қазақстан облысы, Глубокое ауданы аумағында орналасқан «SUN-BEE ALTAI» ЖШС Қазақстандағы алғашқы ара шаруашылығы өнімін өндіруші кәсіпорын болып, Еуропалық Одақтың ресми тізілім (Honey and other apiculture products establishments – HON) енгізілді.

Бұл жетістік – кәсіпорынның өндірістік процестерін ЕО-ның ветеринарлық-санитарлық талаптары мен стандарттарына толық сәйкестікке келтіру бағытында жүргізілген көпжылдық жүйелі жұмысының нәтижесі.

«SUN-BEE ALTAI» ЖШС-нің HON тізіліміне енгізілуі кәсіпорынға Германия, Франция, Италия, Бельгия, Нидерланды, Австрия, Испания, Польша, Чехия, Словакия, Словения, Латвия, Литва, Эстония, Венгрия, Финляндия, Швеция, Дания, Португалия, Грекия, Болгария, Румыния, Хорватия, Ирландия, Кипр, Люксембург және Мальта сияқты Еуроодақ елдеріне бал экспорттауға мүмкіндік береді.

Дүниежүзілік бал өндірісі және Қазақстанның орны

Біріккен Ұлттар Ұйымының Азық-түлік және ауыл шаруашылығы ұйымының (ФАО) деректеріне сәйкес, әлем ірі үш бал өндіруші ел:

- Қытай – 474 мың тонна (әлемдік өндірістің 26%-ы),
- Еуроодақ – 286 мың тонна (16%),
- Түркия – 118 мың тонна (6%).

Қазақстанның ұлттық статистика деректеріне сәйкес, 2023 жылы елде 3,9 мың тонна бал өндірілген. Оның іші тоннасы Қытай, Сауд Арабиясы, Өзбекстан, Қырғызстан, Біріккен Араб Әмірліктері және Иорданияға экспортталды.

ЕО-на бал экспорттауға ресми түрде 2025 жылғы 12 наурызда рұқсат берілді. Бұл рұқсат 2025 жылғы 21 ; Еуропалық комиссияның тиісті қаулысы жарияланғаннан кейін күшіне енді.

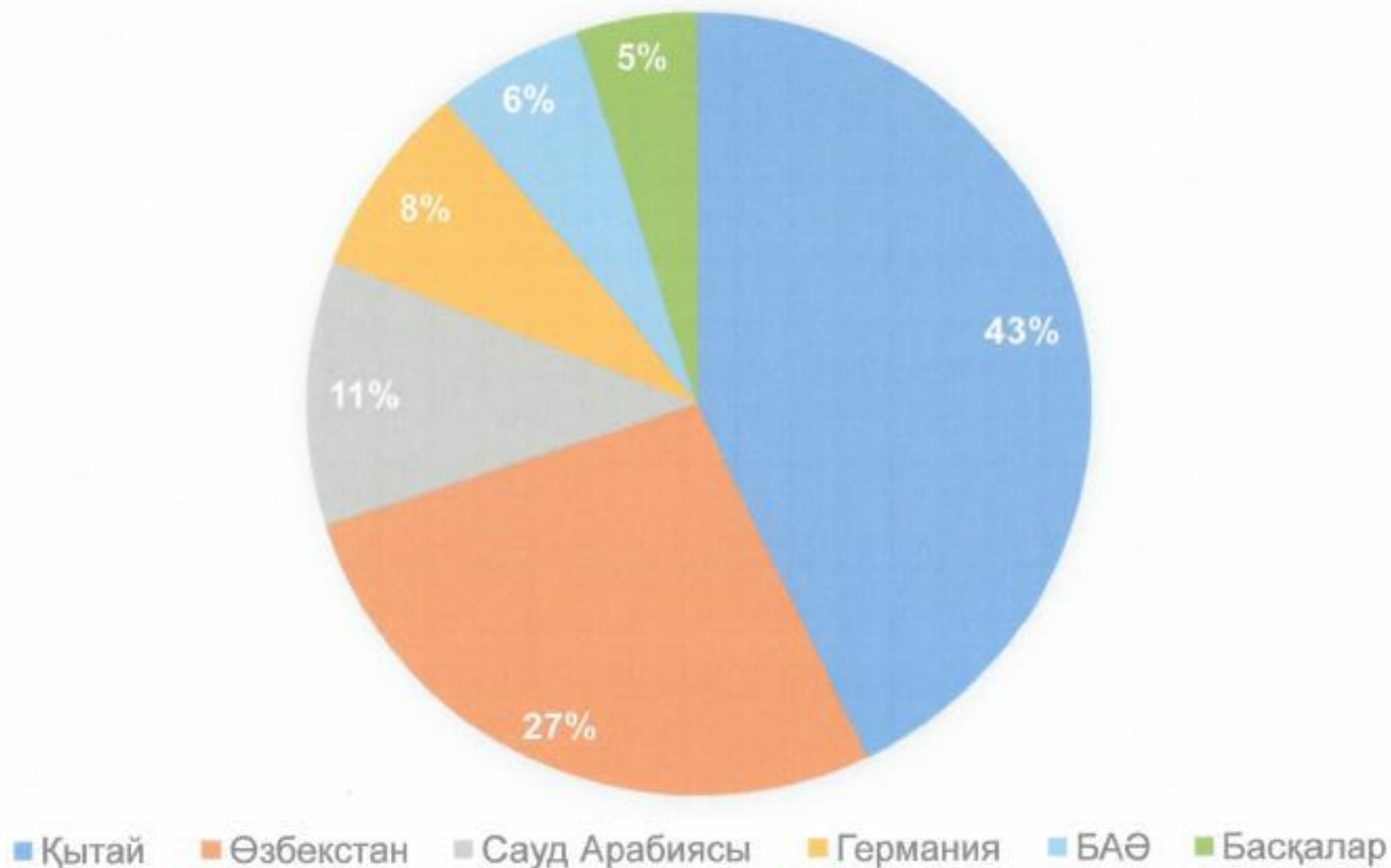

Экспортқа бағдарланған өңірлерге Шығыс Қазақстан, Алматы, Жетісу облыстары жатады. Бұл өңірлерде омарта шаруашылығы дәстүрлі түрде жақсы дамыған, ал табиғи жағдайлар бал құрамының сапасына оң әсер етеді.

Экспорт көлемінің жылдар бойынша өзгеруі

Жыл	Экспорт (тонна)	көлемі	Ақшалай (USD)	көлемі
2021	84 т		\$314 000	
2022	58 т		\$152 740	
2023	222 т		\$406 220	

Елдер бойынша бал экспортының үлесі

Экспорттағы кедергілер мен шешімдер

Кедергілер	Шешімдер
Сертификаттау, сана стандарттары	Халықаралық талаптарға сай зертханалық базаны дамыту
Логистика мен экспорттық арналар	Мемлекеттік қолдау, экспорттық инфрақұрылымды дамыту
Өнім көлемінің жеткіліксіздігі	Шағын шаруашылықтарды біріктіру, кооперация құру
Маркетингтің әлсіздігі	Шетел нарықтарында бренд қалыптастыру, жарнама

Бал сапасына қойылатын негізгі талаптар

Көрсеткіш	Нормативтік талап
Ылғалдылық	$\leq 20\%$ (кей нарықтарда 18% дейін)
HMF (гидроксиметилфурфурол)	≤ 40 мг/кг (ЕО стандарты)
Диастаза саны (ферменттік белсенділік)	≥ 8 (Готш әдісі бойынша)
Фруктоза + глюкоза	$\geq 60\%$ (табиғи тәттілік көрсеткіші)
Сахароза	$\leq 5\%$ (кей жағдайда 3–7% аралығында)
Кислоталық көрсеткіш (pH)	3,4–6,1
Бөтен дәм мен иіс	Болмауы тиіс
Қоспалар (қант шәрбаты, крахмал, т.б.)	Тыйым салынады

Физикалық және органолептикалық талаптар:

- Таза, мөлдір немесе кристалданған болуы мүмкін.
- Түсі – табиғи (ақтан қара янтарьға дейін).
- Дәмі – жұмсақ, ащы немесе күйдірілген иісі болмауы керек.
- Иісі – өсімдік тектес, балға тән.

Балауыз сапасы

Көрсеткіш	Норматив
Түсі	Сарыдан қоңырға дейін (өңделу дәрежесіне байланысты)
Қоспалар	Болмауы тиіс (парафин, стеарин қоспалары)
Еріту температурасы	61–65°C
Механикалық қоспалар	≤ 0,1%

Ара тозаңы (перга)

- Ылғалдылық: ≤ 8–10%
- Қалдық заттар: Болмауы керек (күм, же бөліктері)
- Түсі: Өсімдік түріне байланысты әртүрлі
- Иісі: Бөгде иіссіз, таза
- Микробиологиялық қауіпсіздік: Патогенді бактериялар болмауы тиіс

Аналық сүт (маточное молочко)

- Түсі: Ақ немесе крем түсті
- Дәмі: Қышқылдау, өткір иіссіз
- Ылғалдылық: 60–70%
- Сақтау температурасы: -18°C дейін
- Қоспалар: Болмауы тиіс
- Қоректік құрамы: Протеиндер,

аминқышқылдар, витаминдер

Ара уы (апитоксин)

- Түсі: Ашық сары немесе мөлдір
- Белсенділік: Нақты мөлшердегі биологиялық белсенді заттар
- Қоспалар: Болмауы керек
- Сақтау: Тоңазытқышта немесе лиофилизацияланған түрде
- Микробиологиялық тазалық: Жоғары деңгейде болуы тиіс

Қосымша халықаралық талаптар

Стандарт / Сертификат	Маңызы
ISO 22000 / HACCP	Азық-түлік қауіпсіздігі жүйесін растау
Organic (EU, USDA)	Органикалық өнім екенін дәлелдеу
Halal	Ислам елдеріне экспорт үшін талап
Fair Trade	Әлеуметтік және этикалық сауда талаптарына сәйкестік

- Сапаны растау құралдары
- Зертханалық талдау: физика-химиялық, микробиологиялық сынақтар
 - Ұлттық стандарттар (СТ РК, ГОСТ) және халықаралық стандарттарға сәйкестік
 - Сәйкестік сертификаты: экспорт үшін мін.

Негізгі ветеринарлық талаптар

Талап	Мазмұны
Ветеринарлық сертификат	Экспорт алдында Қазақстанның Ветеринарлық бақылау және қадағалау комитеті береді. Өнімнің аурулардан таза екенін растайды.
Ауруларға қарсы тексеріс	Ара ұяларында жұқпалы аурулар (америкалық шірік, акарапидоз, нозематоз, варроатоз т.б.) болмауы тиіс.
Антибиотиктер мен химиялық қалдықтар	Бал мен басқа да өнімдерде антибиотиктер, ауыр металдар, пестицид қалдықтары мүлдем болмауы тиіс.
Микробиологиялық тазалық	Өнім патогенді бактериялардан таза болуы қажет (мысалы: Salmonella, E. coli).
Тәуелсіз зертханалық сараптама	Кей елдерге экспорт кезінде үшінші тарап зертханасының қорытындысы талап етіледі.

Негізгі фитосанитарлық талаптар

Талап	Мазмұны
Фитосанитарлық сертификат	ҚР Ауыл шаруашылығы министрлігі немесе халықаралық аккредиттелген орган береді.
Өсімдік тектес ластаушы заттар	Ара тозаңы, балауыз сияқты өнімдерде бөгде өсімдіктер, гүл тозаңына тән емес заттар болмауы тиіс.
Аспергилл мен афлатоксиндер	Бал мен тозаңда зек саңырауқұлақтары мен афлатоксиндер анықталмауы тиіс.
Қаптама мен тара	Зиянды организмдер таралмауы үшін ағаш қаптама (мысалы, европалет) ISPM 15 халықаралық стандартына сай болуы керек.
Тазалық пен зарарсыздандыру	Қаптаманың ішкі беті мен өнімдердің өзі зарарсыздандырылған болуы қажет.

Елдерге байланысты ерекше талаптар

Ел	Қосымша талаптар
Еуропалық Одақ	Ветеринарлық бақылауға тіркелген кәсіпорыннан шығу керек; қалдықтар бойынша ең төменгі шектер сақталуы тиіс (MRL); өнімнің шығу тегі толық құжатталуы қажет.
Қытай	CIQ тіркеуі қажет, өнім экспорттауға рұқсат етілген кәсіпорыннан шығуы керек.
Сауд Арабиясы, БАӘ	Halal сертификаты болуы міндетті, сонымен қатар өнімнің шариғатқа сай өңделуі қажет.
АҚШ	FDA тіркеуі, FSMA (Азық-түлік қауіпсіздігі туралы акт) талаптарына сай болуы шарт.

Қажетті құжаттар пакеті

1. Ветеринарлық сертификат
2. Фитосанитарлық сертификат
3. Сәйкестік сертификаты (СТ РК, ISO, Organic және т.б.)
4. Зертханалық анализ хаттамасы
5. Қаптама материалдарына сертификат (қажет жағдайда)
6. Экспорттық лицензия / тіркеу (кейбір елдерге)

Таңбалау талаптары

Талаптар	Мазмұны
Өнім атауы	Мысалы, «Табиғи бал», «Ара балауызы», «Ара тозаңы»
Өндіруші және экспорттаушы туралы ақпарат	Компанияның атауы, мекен-жайы, байланыс деректері
Өндірілген күні және мерзімі	Жарамдылық мерзімі (мысалы, 2 жыл немесе өндіруден бастап)
Құрамы	Барлық ингредиенттер, қосымша қоспалардың жоқтығы туралы ақпарат
Сақтау шарттары	Температура, ылғалдылық, күн сәулесінен қорғау туралы талаптар
Шығу елі	Мысалы, «Қазақстан Республикасы»
Жалпы салмағы	Мысалы, «500 г», «1 кг»
Сертификаттар мен стандарттар	Органикалық өнім, ISO, Halal және т.б. белгілеу
Қауіпсіздік нұсқаулары	Аллергендер туралы ескерту (егер қажет болса)
Тіл	Экспортталатын елдің ресми тілінде болуы тиіс

Қаптама стандарттары

Өнім түрі	Қаптаманың түрі	Талаптары
Бал	Шыны банкалар, сапалы пластик құты	Гигиеналық, герметикалық, жарық өткізбейтін
Балауыз	Пластик немесе метал қаптамасы	Құрғақ, таза сақтау үшін
Ара тозаңы	Полиэтилен пакеттер немесе қораптар	Салқын жерде сақтау, ылғал өткізбейтін
Аналық сүт	Арнайы тоңазытқыш контейнерлер	Температураны ұстап тұру, герметикалық
Ара уы	Қатты шыны немесе пластик құты	Қоршаған орта әсерінен қорғау

Халықаралық сертификаттар

Сертификат	Мақсаты	Қай нарық үшін маңызды
ISO 22000 / HACCP	Азық-түлік қауіпсіздігін басқару	Барлық нарықтар
Organic (EU, USDA)	Органикалық өнім екенін дәлелдеу	Еуропа, АҚШ
Halal	Шариғатқа сай өндірілгенін растау	Таяу Шығыс, Орталық Азия
Fair Trade	Әлеуметтік әділеттілік принциптері	Еуропа, Солтүстік Америка

Халықаралық талаптар

- Еуропалық Одақ (EU) – Регламенттерге сәйкес таңбалау, соның ішінде тағамдық аллергиялар, өнімнің органикалық сертификаты туралы ақпарат.
- FDA (АҚШ) – Тамақ өнімдерінің таңбалану стандарттары (Nutrition Facts, ингредиенттер тізімі).
- Codex Alimentarius – Халықаралық азық-түлік кодексі бойынша таңбалау стандарттары.
- Halal, Kosher сертификаттары – Тиісті емблемалар таңбалау кезінде көрсетіледі.

Тасымалдау құралдары

Ара шаруашылығы өнімдері — жеңіл бұзылатын, табиғи және экологиялық таза өнімдер болғандықтан, олардың тасымалдануы ерекше назарды талап етеді. Тасымалдау кезінде өнімнің сапасын сақтап, нарыққа уақытында жеткізу маңызды.

Автокөлік

Темір жол

Әуе көлігі

Теңіз көлігі

Қаптау мен сақтау шарттары

- Қаптама: Бал мен басқа да ара өнімдері жақсы герметикалық орамада сақталуы тиіс. Әсіресе балда ылғалдылық деңгейі бақылауда болуы керек (18-20%). Қаптаманың сапасы өнімнің бұзылуын болдырмауға және оны нарықта жақсы ұсынуға көмектеседі.
- Сақтау шарттары: Таза ауа, салқын және құрғақ жерде сақтау қажет. Әуе көлігіндегі температура да бақылауда болуы тиіс, ал теңіз тасымалы кезінде балдың бұзылуын болдырмау үшін арнайы салқындатқыштар немесе контейнерлер қолдану керек.

Баж салығы мен тарифтер

Түрі	Мазмұны
Экспорттық баж салығы	Көп елдерде ара шаруашылығы өнімдерінің экспортынан баж салығы алынбайды немесе өте төмен деңгейде (кейде 0%) қойылады. Бұл өнімді экспорттауды ынталандыру үшін жасалады.
Импорттық баж салығы	Әр елдің өз тарифтік кодексіне байланысты өзгереді. Кейбір елдер ара өнімдеріне төмендетілген тарифтер қолданады, ал басқаларында – толық ставка.

Нарықтық кедергілер.

Тарифтік кедергілер

Бейтарап техникалық кедергілер (NTBs)

Логистикалық қиындықтар

Бәсекелестік

Әлеуметтік және мәдени кедергілер

Қазіргі жағдай

- Қазақстан — табиғи балдың ірі өндірушісі және экспорттаушы елдердің бірі. Елдің әртүрлі аймақтарында ара шаруашылығы дамыған, әсіресе Алматы, Шығыс Қазақстан, Қостанай, Павлодар облыстарында.
- Ара шаруашылығы өнімдерінің өндірісі соңғы жылдары тұрақты өсіп келеді, соның ішінде табиғи бал, балауыз, тозаң және аналық сүт экспортқа шығарылады.
- Өндірістің сапасы жақсарып, халықаралық стандарттарға сәйкестікке мән беріле бастады.
- Қазақстандық бал экспорттауда Еуропа, Таяу Шығыс, Ресей және Азия нарықтарында сұранысқа ие.
- Дегенмен, өнімнің экспорттық әлеуетін толық ашу үшін логистика, маркетинг және халықаралық сертификаттау мәселелері әлі де өзекті.

Мемлекеттік бағдарламалар

Бағдарлама / Жобалар	Мазмұны және артықшылықтары
«Ауыл — ел тірегі» мемлекеттік бағдарламасы	Аграрлық секторды дамытуға, соның ішінде ара шаруашылығына субсидиялар, несиеле беру.
Аграрлық несиеле беру	Шағын және орта кәсіпкерлік субъектілеріне арнап жеңілдетілген несиелер.
Субсидиялар мен гранттар	Шаруаларға бал араларын сатып алу, құрал жабдықтарды жаңарту үшін қаржылай көмек.
Инновациялық технологияларды енгізу	Қондырғыларды, аналитикалық жабдықтарды сатып алуға қолдау көрсету.
Сертификаттау және экспортты қолдау	Халықаралық стандарттарға сәйкес сертификаттау рәсімдерін жеңілдету және экспорттық нарықтарға шығуға көмек.
Ауыл шаруашылығы саласындағы кадрларды оқыту	Ара шаруашылығы бойынша семинарлар, курстар, тәжірибе алмасу.
Маркетинг және брендинг қолдауы	Қазақстандық балдың бренді қалыптастыруға, экспорттық миссияларға қатысуға қаржылай көмек.

Нарықтық жағдай мен перспективалар

1. Қазақстанның агроөнеркәсіптік кешеніндегі ара шаруашылығының рөлі

2. Экологиялық талаптар мен тұрақты даму

3. Жергілікті кәсіпкерлердің қолдау бағдарламалары

Халықаралық ынтымақтастық

- Қазақстан халықаралық ұйымдармен (FAO, UNEP, WTO) ара шаруашылығын дамытуға байланысты ынтымақтастықта.
- Еуропалық Одақ пен басқа да халықаралық серіктестермен бірлескен жобалар арқылы өнім сапасын жақсарту, халықаралық стандарттарға сәйкестендіру жұмыстары жүргізілуде.
- Халықаралық көрмелер мен сауда миссияларына қатысу арқылы экспортты кеңейту жұмыстары жалғасуда.

World Health
OrganizationWIPO
WORLD
INTELLECTUAL PROPERTY
ORGANIZATION

WTO O

Цифрландыру және инновация

- Мемлекет ара шаруашылығында ақылды технологияларды енгізуге ерекше назар аударуда: ульяларды мониторингтеу жүйелері, ауа райы болжамдары, өнімділікті бақылау.
- Жасанды интеллект пен IoT (заттар интернеті) технологиялары ара ұяларын автоматтандыруға бағытталған.
- Бұл технологиялар өнімнің сапасын арттырып, шығындарды азайтуға мүмкіндік береді.

Қазақстандағы ара шаруашылығы — экспорттық әлеуеті зор сала. Алайда, бұл мүмкіндікті іске асыру үшін халықаралық нарықтың заманауи талаптарына бейімделу қажет. Бұл — сапа стандарттары, сертификаттау, экологиялық тазалық, қаптама мен логистикадан басталады. Мемлекеттік қолдау мен ара шаруашылығы саласындағы білім деңгейін көтеру арқылы ғана отандық өнімдер әлемдік нарықта бәсекеге қабілетті бола алады. Болашақта Қазақстанның табиғи және органикалық балы «қазақ бренді» ретінде танылып, экспорт көлемі бірнеше есе арта алады.

Назар аударғаныңызға рақмет!

